

Pero SUDAR

Stadler u očima Apostolske Stolice i episkopata u Hrvata te njegovo značenje za Crkvu u BiH*

Meni je zapalo da na temelju knjige *Josip Stadler - život i djelo*, zapravo prema tom dubokom vrelu spoznaja, najprije reknem nešto o ovome velikanu Crkve Kristove i naroda hrvatskoga, o dr. Josipu Stadleru, a onda i o ljudima i uvjetima u vremenu s kraja 19. i početka 20. st. I to onako kako je Stadler prikazivan Rimu i viđen iz Rima, kako su ga vidjeli biskupi s kojima je surađivao i što je njegovo djelo značilo i znači Crkvi u BiH. Ako bih, doista, htio na ovu temu reći bilo što utemeljno, a to znači potkrijepljeno argumentima, to bi se neizbježno pretvorilo u novo predavanje. Zato ću iznijeti samo nekoliko konstatacija koje kao da viču iz radova koji govore o spomenutoj trostrukoj temi.

Iz trideset i šest priloga, izrečenih tijekom dvodjelnoga međunarodnoga znanstvenog skupa u Sarajevu i Zagrebu i zapisanih u ovoj knjizi, izranja blagopokojni Josip Stadler, u prvi mah bi se reklo, kao osoba puna proturječnosti. On je siromašan da siromašniji gotovo nije mogao biti. Upravo takav ostavio je Crkvi vrhbosanskoj bogatstvo od kojega je preživjela jedno stoljeće. U sebi i za sebe bio je jednostavan i skroman potpisujući se kao najmanji brat u Isusu Kristu, a drugi, pa i oni iz reda najviših, u njemu su prepoznali i osjetili veličinu kojoj su se divili. Bio je blag i pun suosjećanja sa slabima, potlačenima i napuštenima kojima je davao zadnju paru ali i otvarao ubožnice i osnovao redovničku zajednicu koja ih je prihvaćala. Ali taj isti čovjek je bio čvrst i neslomljiv pred onima pred kojima su i veliki i surovi prigibali koljena i pretvarali se. Volio je čovjeka ali je više volio Boga jer je znao da je bez vjere u Boga ljubav prema čovjeku kratkoga daha a dugoga zadaha. Razumio je slabosti ljudi

* Tekst izrečen 24. studenoga 2000. na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji prigodom predstavljanja zbornika: Pavo JURISIĆ (prir.), *Josip Stadler - život i djelo*, Studia vrhbosensia 11, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo 1999., 963 str. O zborniku su tom prigodom još govorili: msgr. prof. dr. Želimir Puljić, prof. dr. Tomislav Išek, prof. dr. fra Anto Popović, s. M. Mirjam Dedić, akademik prof. dr. Dževad Juzbašić i prof. dr. Pavo Jurišić.

u Crkvi i izvan Crkve ali nije pristajao na kompromise kad je u pitanju bilo dobro čovjeka, Crkve i hrvatskoga naroda.

Iz onoga što čitamo u članku mons. dr. Ratka Perića i dr. Mate Drlje, prvom vrhbosanskom nadbiskupu je povjerena zadaća koju je mogao kušati izvršiti, ne kažem izvršiti, a pri tome ne zaratiti sa svima, pa i samim sobom, samo velikan duha i srca a iznad svega velikan vjere u Boga, ljubavi prema Crkvi, odanosti prema Apostolskoj Stolici i kao začin svemu ljubavi prema svome hrvatskome narodu. Iz svega što je rečeno, stječe se uvjerenje da je Apostolska Stolica ovome mladomu prelatu povjerala zadaću a da ni sama nije bila sigurna da je uopće provediva. U svakom rješenju Apostolske Stolice kao da je bila ugrađena, čovjek je u napasti reći predviđena, i mogućnost odstupanja od predloženoga rješenja. Blagopokojni Stadler je primjer da Crkva ima hrabrosti od svojih najvjernijih sinova tražiti i ono što se, ljudski gledano, čini nemogućim. Koliko god je to teško razumjeti, tako gotovo instinktivno radi svaka majka! Ono što je o ovoj temi napisano ili među recima ostavljeno, dalo bi se sažeti u tvrdnju da je Apostolska Stolica ostavila blagopokojnog Stadlera nadbiskupom u Sarajevu do kraja njegova života, unatoč bezbroj prijedloga i ozbiljnih uvjeravanja da dobro Crkve traži da bude maknut. S druge strane nadbiskup Stadler je posve ostao vjeran i odan Apostolskoj Stolici, unatoč bezbroj očitih razloga za ogorčenost. Stadlerova ljubav i vjernost su nagrađene povjerenjem do žrtvovanja. Taj čudan vez je mogao izdržati samo zato jer je i jedna i druga strana znala zašto treba biti tako i čemu služi! Unatoč svim pričinjanjima da je drugačije, cilj je postignut. Stadler je, možda i ne znajući pa čak možda u pojedinim trenucima i ne želeći, izvršio svoju zadaću onako kako je to Apostolska Stolica željela. Uspostavio je redovnu hijerarhiju u vrhbosanskoj nadbiskupiji a da pri tome nije uništio niti onemogućio nazočnost i djelovanje sinova Asiškoga siromaha u njoj. E to, zaista, nije bilo lako. I nije bilo moguće bez Boga!

Radovi dr. Ante Brajke, dr. Andrije Šuljaka i dr. Juraja Kolarića prikazuju nadbiskupa Stadlera biskupom koji je znao biti biskup i s biskupima. Njegov odnos prema biskupima najprije susjednih biskupija svjedoči da je znao i htio poštivati i uvažavati ljude oko sebe. On se ne miješa u njihove nadležnosti a u svim zajedničkim planovima savjetuje se s njima kao sa sebi jednakima. Iako su mu uvjeti u kojima su djelovali gotovo nalagali suzdržanost odnosa, on s njima prijateljuje. To može samo čovjek, koji zna zašto čini ono što čini i čiji motivi djelovanja ne nastaju i ne nestaju samo u njemu. Istinski sadržaj života i djelovanja svakoga čovjeka a napose vjernika jesu motivi. Sve drugo je samo okvir! A njegovi motivi su bili jasni kao suza a nakana da provede svoje djelo gotovo jednako snažna kad je došao u Sarajevo i kada mu je trebalo početi s ovoga

svijeta. Zato nije čudo da nije stvarao neprijatelje nego je ljudskim odnosom i pastirskim žarom i ljude koji su se bojali njegova odlaska ili dolaska u BiH, ako su bili iole otvoreni, okrenuo u prijatelje i zagovornike svega što je poduzimao. Vinuti se u sam vrh hrvatskoga episkopata i uživati ugled kakav je uživao nadbiskup Stadler i to iz ondašnjega Sarajeva, tj. iz spleta i zapleta crkvenih i društvenih teškoća, u kojima mu je bilo djelovati, očit je znak i potvrda posebnosti.

Da bi se naznačilo značenje nadbiskupa Stadlera za Crkvu u BiH u vremenu uspostave njezine redovne hijerarhije, a to znači normalnoga strukturiranja crkvenog stanja, bilo bi potrebno sići do njezinih temelja. Oci franjevci su tijekom četiri stoljeća, koliko im je dopuštano i kako su znali, čuvali i sačuvali žar vjere u ugnjetavanoga katoličkog puka. U nemogućim okolnostima u tome su mogli uspjeti koristeći se načinom koji su naučili u roditeljskoj kući. Da bi žar dočekao jutro, naše majke su ga zapretale u lug. Već sagorjelo i mrtvo čuvalo je još živi žar, koji je trebao iziskriti novi plamen. Stadler je svoje temeljno poslanje prepoznao u neumornom nastojanju da Katoličku Crkvu u BiH uskladi s općom Crkvom stavljajući je uz bok drugim mjesnim Crkvama. Shvatio je da nema pravo ne uzeti udjela u ohrabrenju hrvatskog puka u očitovanju narodnog osjećaja i prepoznavanju vlastite snage. Naći mjeru, snagu i čvrstinu predvođenja ove mjesne Crkve na prijelazu iz vremena i okolnosti povlaštenoga islama u vrijeme i kroz vrijeme pokušaja da se interesima Monarhije žrtvuju sve bosansko-hercegovačke razlike a s njima i čovjek, nije bilo niti je moglo biti nimalo lako. Tomu se Stadler, ako je htio ostati ono što je u sebi bio kao čovjek, Hrvat i biskup, morao suprotstaviti. Tu je naišao na otpor svih koji su i s Crkvom i narodom imali druge i drugačije planove. Pokrenuta je lavina u koju su se uključili ljudi koji vrlo često jedni s drugima nisu imali ništa zajedničko osim želje da Stadlera ponize. Ali, kako to često biva, umjesto da ga ponize, oni su ga uzdigli.

Radovi prof. Borisa Graljuka i dr. Pave Jurišića daju čitatelju naslutiti s koliko je pastoralnog žara, zauzetosti i širine nadbiskup Stadler pristupao traženju rješenja uspješnije i cjelovite brige za duše. Nastojanje da grkokatolici dobiju svoje svećenike i crkvenu strukturu u BiH potvrđuju nepatvorenost njegove ljubavi prema Crkvi. Da su njegovi dalekovidni i hrabri prijedlozi usvojeni, duboko i umnogome zamrlo korijenje Katoličke Crkve u ovoj zemlji bi, zasigurno, još više oživjelo. Vidljivi i ljudskim mjerilima mjerljivi doprinos Stadlerova života i djela Crkvi u BiH samo su pokazatelj onoga što je ostalo nevidljivo i nemjerljivo. Ispod svih zgrada koje su njegovim zalaganjem sagrađene, župa koje su osnovane, pastoralnih projekata, duboko u crkvenu stvarnost je uronjen i s njom u cjelinu srastao njegov duhovni doprinos. Ova Crkva, nakon što su se

oblaci prašine slegli, može, mora i treba spoznati i Bogu zahvaliti na njegovom velikom daru velikoga nadbiskupa u osobi mudroga, odvažnoga muža i čovjeka po Božjem srcu, blagopokojnoga Josipa Stadlera. Nevjerojatan je broj ozbiljnih suvremenika, ljudi od crkvenoga i društvenoga ugleda, poput biskupa Strossmayera, koji su nadbiskupa Stadlera nazivali svecem. To bi Crkvu u cijeloj BiH trebalo radovati i obvezivati! Kušajući mu uzvratiti, ona će sebe obogatiti. Narod koji zapostavlja i zaboravlja svoje istinske velikane ne zaslužuje drugo nego da ga vode oni koji to nisu! A znamo kuda i kamo to vodi i gdje završava.

I na kraju. Ova knjiga je još jedan, do sada najjači i najcjelovitiji upereni snop svjetla na Stadlera i njegovo djelo. Osvjetljavajući njega, ona osvjetljava i nimalo svijetlu pozadinu uvjeta i okolnosti u kojima je živio i djelovao. U njoj je sadržano svjedočanstvo i primjer čovjeka i biskupa koji svoje poslanje djetvorne ljubavi prema čovjeku, Crkvi i svome hrvatskome narodu neustrašivo i dosljedno živi i kada ga u tome rijetko tko razumije. Svi koji ovo kapitalno djelo budu stavljali u okvir cjelokupne povijesti hrvatskoga naroda u BiH spoznat će da se kroza sva tkanja naših uspona i padova protežu vrlo uočljive niti unutar crkvene, vrlo rijetko necrkvene problematike. Svima kojima je, bilo u Crkvi ili izvan nje, do ovoga naroda i ove zemlje istinski stalo i traže svoje mjesto i ulogu, ova činjenica a onda i ova knjiga može biti opomena ali i nadahnuće. Time ona, kao i lik i djelo blagopokojnoga nadbiskupa Stadlera, nadilazi okvire Crkve. Zato ja osobno i ovom prigodom zahvaljujem priredivaču, autorima priloga i svima koji su pomogli da ovo djelo ugleda svjetlo dana.